

Zawieszenie postępowania cywilnego z powodu ujawnienia się czynu, którego ustalenie w drodze karnej mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej

1. Uwagi wstępne

Tok prawidłowo wszczętego postępowania cywilnego może niekiedy doznać przeszkody, w skutek której, w okresie jej trwania, postępowanie nie może nadal się toczyć. W sytuacji, gdy zdarzenie ma charakter przejściowy, tzn. że jego wpływ na postępowanie cywilne może być usunięte bądź w skutek zdarzeń przyszłych lub czynności sądu lub stron, może dojść do zawieszenia postępowania¹.

W literaturze przedmiotu² przyjmuje się, że zawieszenie postępowania cywilnego to taki stan procesu, w którym stan zawisłości sprawy trwa nadal (tzn. w dalszym ciągu istnieją powstałe w nim skutki prawnoprocesowe), ale tok postępowania ulega wstrzymaniu.

Zgodnie z art. 179 § 3 kpc w okresie zawieszenia postępowania co do zasady żadne czynności procesowe nie są podejmowane z wyjątkiem tych, które mają na celu podjęcie postępowania albo zabezpieczenie powództwa lub dowodu. Ponadto, w okresie zawieszenia postępowania nie biegną żadne terminy (za wyjątkiem przypadków, kiedy postępowanie zostało zawieszona na zgodny wniosek stron, w skutek ich niestawiennictwa lub niemożności nadania sprawie dalszego biegu) i zaczynają biec od początku z chwila podjęcia postępowania. Terminy sądowe należy w miarę potrzeby wyznaczyć na nowo (179 § 1 i 2 kpc). Po ustaniu przyczyn zawieszenia, postępowanie zostaje podjęte na nowo.

Przepisy kodeksu postępowania cywilnego rozróżniają przypadki zawieszenia postępowania cywilnego z mocy prawa – w razie zaprzestania czynności przez sąd wskutek siły wyższej (art. 173 kpc) lub z mocy postanowienia sądu (art. 174, 176, 177, 178),

¹ J. Karaim, *Zawieszenie postępowania cywilnego w postępowaniu procesowym*, Zakamycze 1998, s. 7, W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne zarys wykładu*, Warszawa 1987, s. 244.

² J. Jodłowski, J. Resich, J. Lappiere, T. Misiuk-Jodłowska, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1996, s. 268; J. Karaim, *Zawieszenie postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 7; Z. Resich, *System Prawa Procesowego Cywilnego pod. red. Z. Resicha*, T. II, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódź 1987, s. 67.

które stosownie do okoliczności wymienionych w przepisach kpc może nastąpić obligatoryjnie lub fakultatywnie oraz na wniosek lub z urzędu³.

2. Charakter prawny zawieszenia postępowania cywilnego z powodu ujawnienia się czynu, którego ustalenie w drodze karnej mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej

Sprawy cywilne i karne, choć są przedmiotem odmiennej regulacji⁴ oraz podlegają różnym procedurom sądowym⁵, niekiedy pozostają ze sobą w związku. Ponadto może także zachodzić między nimi stosunek faktyczny i prawny⁶.

Mając powyższe na uwadze, na mocy przepisu art. 177 § 1 pkt 4 kpc sąd może zawiesić postępowanie z urzędu jeżeli ujawni się czyn, którego ustalenie w drodze karnej [...] mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej. Zgodnie z § 2 w/w artykułu, jeżeli postępowanie karne [...] nie jest jeszcze rozpoczęte, a jego rozpoczęcie zależy od wniosku strony, sąd wyznaczy termin do wszczęcia postępowania, w innych wypadkach może zwrócić się do właściwego organu. Zawieszenie postępowania może trwać aż do prawomocnego zakończenia sprawy karnej, sąd jest jednak uprawniony, aby wcześniej podjąć zawieszono postępowanie (art. 180 § 1 pkt 4 kpc).

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że wypadek zawieszenia postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 4 kpc, obok przypadków określonych w pkt. 1-3 tego artykułu, określa się mianem zawieszenia postępowania z tzw. przyczyn prejudycjalnych⁷ tj. ze

³ Szerzej na temat przesłanek i skutków zawieszenia postępowania m. in.: E. Marszałkowska-Krześ, Ł. Błaszczak, I. Gil, E. Rudkowska-Ząbczyk, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2011, s. 303 i nast.; A. Zieliński, *Postępowanie cywilne. Kompendium*, Warszawa 2012, s. 151 i nast.

⁴ Co do zasady sprawy cywilne uregulowane są w ustawie z dnia 23.04.1964 r. *Kodeks cywilny* (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.); sprawy karne natomiast w ustawie z dnia 6.06.1997 r. *Kodeks karny* (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

⁵ Zasadniczo procedura cywilna ujęta jest w ustawie z dnia 17.11.1964 r., *Kodeks postępowania cywilnego* (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.); procedura karna w ustawie z dnia 6.06.1997 r. *Kodeks postępowania karnego*, (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

⁶ J. Karaim, *Zawieszenie postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 62.

⁷ Pojęcie prejudycjalności nie jest jednolicie rozumiane w literaturze przedmiotu. Zasadnicze rozbieżności sprowadzają się do zagadnienia, na czym polega i z czego wynika „moc wiążąca” prejudykatu (szerzej J. Rodziewicz, *Prejudycjalność w postępowaniu cywilnym*, Gdańsk 2000, s. 7 i nast. Przykładowo, według W. Kruszelnickiego (w: *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem*, Poznań 1938, s. 253 za Z. Resich, *System Prawa Procesowego...*, *op. cit.* s. 69 i nast.) prejudycjalność zachodzi, gdy rozstrzygnięcie sprawy nie jest możliwe bez uprzedniego ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego jako pytania wstępnego dotyczącego podstawy powództwa. Zdaniem M. Waligórskiego (w: *Proces cywilny. Funkcja i struktura*, Warszawa 1947, s. 371) prejudycjalność to związek między dwoma roszczeniami, gdy od istnienia jednego zależy byt drugiego. Z. Korzan (w: *Orzeczenia konstytucyjne w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1972, s. 136) wiąże pojęcie prejudycjalności ze skutecznością orzeczeń, czyli obowiązkiem przyjmowania orzeczeń za podstawę rozstrzygnięcia spraw w późniejszym okresie. Podobnie A. Miączyński (w: *Skuteczność orzeczeń w postępowaniu cywilnym*, ZNUJ 1974, z. 67, s. 161) traktuje prejudycjalność jako jeden ze skutków orzeczeń. Zdaniem J. Jodłowskiego (w: J. Jodłowski, W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1956, s. 116) oraz E. Wengerka (w: Glosa do orzeczenia SN z dnia 9.07.1982 r., I CZ 82/62, OSPiKA 1963, z. 11, s. 619) prejudycjalność wyroków polega na tym, że ich ustalenia posiadają znaczenie wiążące nie tylko dla sądu, który je wydał, ale także dla innych sądów w innych sprawach. A. Mucha natomiast (w: *Zawieszenie postępowania w procesie cywilnym z powodu innego toczącego się postępowania*

względu na znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy rozpoznawanej przez sąd cywilny innego postępowania sądowego lub administracyjnego⁸. Zgodnie z dominującym poglądem w doktrynie prawa, zależność prejudycjalna postępowania cywilnego od wyniku postępowania karnego występuje wówczas, gdy zagadnienie objęte przedmiotem postępowania karnego (prejudycjalnego) stanowi element podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu cywilnym⁹, co powoduje, że bez uprzedniego rozstrzygnięcia kwestii prejudycjalnej niemożliwe jest rozstrzygnięcie sprawy w toczącym się postępowaniu cywilnym.

3. Przesłanki zawieszenia postępowania cywilnego z powodu ujawnienia się czynu, którego ustalenie w drodze karnej mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej

Art. 177 § 1 pkt 4 kpc reguluje możliwość fakultatywnego zawieszenia postępowania przez sąd z urzędu, jeśli wystąpią łącznie następujące przesłanki¹⁰:

- a) w toku postępowania w sprawie cywilnej ujawni się czyn, którego ustalenie w drodze karnej mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej,
- b) za zawieszeniem postępowania przemawiają względy celowości.

Ad a) ustalenie czynu w drodze karnej

Ujawnienie się czynu mogącego wyczerpywać znamiona przestępstwa (zbrodni lub występku) może nastąpić zarówno na podstawie twierdzeń samego pozwu, jak i w wyniku zdarzeń powstałych na dalszym etapie postępowania¹¹. Będzie on z reguły uzasadniać

cywilnego «art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c.», ZNUŁ 1978, seria I, z. 42, s. 74) ujmuje prejudycjalność jako moc wiążącą rozstrzygnięcia, polegającą na bezwzględnym obowiązku respektowania tego rozstrzygnięcia także przez inne podmioty w sytuacji, gdy stan sprawy ustalony w tym rozstrzygnięciu pojawi się w postępowaniu jako zagadnienie wstępne. Problem nie jest również jednolicie rozstrzygany w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Przykładowo w wyroku z dnia 9.07.1962, I CZ 82/69, *System Prawa Procesowego...*, *op. cit.*, s. 69) SN powiązał prejudycjalność z powagą rzeczy osądzonej uznając, że przesłankę zawieszenia postępowania cywilnego stanowi zależność rozstrzygnięcia sprawy zawisłej od wyniku innego sporu, przez co należy rozumieć, że wynik innego sporu stanowi *praeciusicium* (przesąd) dla danego sporu.

⁸ A. Mucha, *Zawieszenie postępowania w ...*, *op. cit.* s. 74; L. Ostrowski, *O kwestiach prejudycjalnych w procesie cywilnym*, Palestra 1965, nr 11, s.1 i n., Z. Resich, *System prawa procesowego ...*, *op. cit.* s. 68.

⁹ Jak wskazuje A. Jakubecki (w: H. Dolecki, T. Wiśniewski, I. Gromska-Szuster, A. Jakubecki J. Klimkiewicz, K. Knoppek, G. Misiurek, P. Pogonowski, T. Zembrzuski, T. Żyznowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom I, pod. red. H. Doleckiego i T. Wiśniewskiego, WoltersKluwers 2011, s. 613) rozbieżności ujęć prejudycjalności są spowodowane odmiennymi poglądami, czy orzeczenie prejudycjalne zalicza się do podstawy faktycznej, czy prawnej rozstrzygnięcia sądowego. W doktrynie dominuje pierwszy pogląd (J. Rodziewicz, *Prejudycjalność w postępowaniu...*, *op. cit.*, s. 42).

¹⁰ A. Laskowska, *Zawieszenie sądowego postępowania rozpoznawczego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2009, s. 189.

¹¹ M. Jędrzejowska [w:] T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejowska, K. Weitz, P. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*. T. I, pod. red. T. Erecińskiego, Warszawa 2012, s. 805. Do ujawnienia się tego czynu może dojść w różny sposób. Fakt jego istnienia może wynikać z oświadczeń stron złożonych ustnie lub z dowodów przeprowadzonych w sprawie (tak m.in.

zawieszenie postępowania cywilnego, gdy fakt popełnienia przestępstwa ma prejudycjalne znaczenie dla odpowiedzialności cywilnej pozwanego¹². Taka sytuacja występuje z reguły w sprawach, w których dochodzone są roszczenia z czynów niedozwolonych¹³. Prawomocny wyrok karny skazujący za przestępstwo ma wtedy przesądzające znaczenie co do faktu popełnienia przestępstwa.

Zgodnie z dominującym orzecznictwem¹⁴ Sądu Najwyższego, jeżeli podstawa odpowiedzialności pozwanego jest inna niż czyn niedozwolony (np. wynika z niewykonania umowy), to choćby czyn stanowił przestępstwo, fakt ten nie wpływa na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej. W takim wypadku sąd nie powinien zawieszać postępowania cywilnego¹⁵.

Nie jest podstawą do zawieszenia postępowania okoliczność, że postępowanie karne toczy się przed organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości państwa obcego¹⁶.

Ad b) celowość zawieszenia postępowania cywilnego

Zgodnie z literalnym brzmieniem przepisu art. 177 § 1 pkt. 4 kpc przesłankę zawieszenia postępowania cywilnego nie może stanowić jakikolwiek czyn podlegający ściganiu w trybie postępowania karnego, lecz tylko taki, który w ocenie sądu mógłby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej. Przepis ten więc nie pozostawia omawianej kwestii dowolnemu uznaniu sądu, lecz nakłada na niego obowiązek rozważenia, czy w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności uzasadniające zawieszenie postępowania¹⁷. Najczęściej zawieszenie postępowania cywilnego na podstawie art. 177 § 1 pkt 4 kpc wiąże się z regulacją art. 11 kpc, który przewiduje związanie sądu w postępowaniu cywilnym ustaleniami prawomocnego wyroku karnego skazującego co do popełnienia przestępstwa. Jednakże należy z całą mocą podkreślić, że zawieszenie postępowania cywilnego w oczekiwaniu na wydanie wyroku karnego powinno następować wyjątkowo. Zawieszenie to, wpływające na czas trwania rozpoznawania sprawy, jest uzasadnione tylko wtedy, jeżeli ustalenie czynu (przestępstwa) w drodze karnej mogłoby

A. Laskowska, *Zawieszenie sądowego postępowania...*, *op. cit.*, s. 189; W. Miszewski, *Proces cywilny w zarysie. Część pierwsza*, Warszawa 1946, s. 133.

¹² Jak wskazuje M. Jędrzejowska (w: T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 805) możliwość wpływu czynu na postępowanie cywilne zachodzi w dwóch sytuacjach: po pierwsze, gdy on sam będzie mógł stanowić podstawę odpowiedzialności lub po drugie, będzie wpływać bezpośrednio na ustalenie rozstrzyganego stosunku prawnego.

¹³ S. Dmowski, [w:] G. Bieniek, H. Ciepła, B. Czech, S. Dmowski, K. Kołakowski, A. Marciniak, K. Piasecki, J. Rodziewicz, M. Sychowicz, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 1 – 366*, T. I, pod red. K. Piaseckiego 2010, s. 899; A. Jakubecki [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 622.

¹⁴ Por. orzeczn. SN z: 16.10.1951 r., C 1269/51, LexPolonica nr 394214; 22.12.1962 r., III PR 48/62, LexPolonica nr 367771; 30.08.1983 r., IV PZ 34/83, LexPolonica nr 309582; R. Szarek, *Glosa do orz. SN z 30 sierpnia 1983 r., IV PZ 34/83*, OSPiKA 1985, s. 179, i nast.

¹⁵ S. Dmowski, [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 899.

¹⁶ Orzeczn. SA w Łodzi z dnia 29 sierpnia 1996 r., I ACz 61/95, OSA 1995, z. 9, poz. 56.

¹⁷ Post. SN z 14.10.1980 r., IV PZ 62/80, Legalis.

wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej¹⁸. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w swoich orzeczeniach¹⁹, zgodnie z którym zawieszenie postępowania wchodzi w grę tylko wtedy, gdy sąd w świetle zgromadzonego materiału procesowego nie znajduje podstaw do uwzględnienia powództwa, a jednocześnie nie można wykluczyć, że postępowanie karne zakończy się wyrokiem skazującym, którego ustaleniami sąd w postępowaniu cywilnym byłby związany na podstawie art. 11 kpc.

A zatem, celowość zawieszenia postępowania z tej przyczyny pozostawiona jest ocenie sądu. Powtórzył tę zasadę Sąd Najwyższy w wyroku z 24 lutego 2006 r. wskazując, że ustawodawca w przepisie art. 177 § 1 pkt 1 kpc wyraźnie podkreśla, że sąd może zawiesić postępowanie. Nawet więc jeżeli rozstrzygnięcie rozpoznawanej sprawy zależy od rozstrzygnięcia jakie zapaść może w innej sprawie, sąd powinien ocenić, czy należy zawiesić postępowanie²⁰.

Należy jednoznacznie podkreślić, że fakultatywność zawieszenia postępowania w niniejszym przypadku polega na tym, że sąd każdorazowo dokonuje oceny zasadności zawieszenia kierując się względami celowości²¹. Zawieszenie więc nie jest dowolne, lecz wymaga szczególnego uzasadnienia, a mianowicie stwierdzenia, czy w postępowaniu karnym prawdopodobne jest zapadnięcie wyroku, którego ustalenia mogłoby pozostawać w sprzeczności z ustaleniami sądu w postępowaniu cywilnym²².

Ocena celowości zawieszenia postępowania jest możliwa dopiero wówczas, gdy sąd cywilny po sprawdzeniu akt karnych lub uzyskaniu właściwych informacji od sądu karnego dojdzie do wniosku, że ustalenia sądu karnego w sprawie czynu przestępczego mogą mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej²³. W związku z powyższym przed wydaniem postanowienia w przedmiocie zawieszenia postępowania sąd obowiązany rozważyć, czy zachodzą obiektywne przesłanki przewidziane w art. 177 § 1 pkt 4 i ustalić o jaki czyn oskarżony jest pozwany, czy jest to ten sam czyn, o który toczy się postępowanie cywilne, czy pozostaje on w związku z rozpoznawaną sprawą cywilną oraz czy może mieć wpływ na jej rozstrzygnięcie²⁴.

¹⁸ S. Dmowski, [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego...*, op. cit., s. 900.

¹⁹ Orzecz. SN z dnia: 31.05.1960 r., 2 CZ 46/60, RPEiS 1961, nr 1, s. 373; 5.11.1968 r., I PZ 60/68, LexPolonica nr 325553; z 19.12.1958 r., 4 CZ 266/58, RPEiS 1961, nr 3, s. 290; 5.03.1999 r., I PKN 610/98, LexPolonica nr 342565; 8.03.1974 r., II CZ 25/74, niepubl., 30.08.1983 r., IV PZ 34/83, OSPiKA 1985, z. 4, poz. 70, z glosą R. Szarka; 2.02.2010, II PK 157/09, LexPolonica nr 2442509; 14.01.2009 r., IV CSK 358/08, LexPolonica nr 2627557 por. także: W. Siedlecki, *Stosunek postępowania karnego do postępowania cywilnego w świetle przepisów nowego Kodeksu postępowania cywilnego*, s. 28 i 29.

²⁰ II CSK 141/05, Legalis.

²¹ E. Stefańska, [w:] A. Adamczuk, M. Manowska, P. Prus, M. Radwan, M. Sieńko, E. Stefańska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Część pierwsza, Księga pierwsza* pod red. Manowskiej, Warszawa 2011, s. 353.

²² Z. Resich, *System Prawa Procesowego...*, op. cit., s.74.

²³ orzecz. SN z 10.5.1960 r., I CZ 26/60, PUG 1961, Nr 1, s. 26; orz. SN z 15.5.1962 r., IV CZ 30/62, OSNC 1963, Nr 7-8, poz. 156; E. Wengerek, *Przegląd orzecznictwa*, NP 1964, Nr 9, s. 858).

²⁴ J. Karaim, *Zawieszenie postępowania cywilnego...*, op. cit., s. 68; K. Piasecki, *Wpływ postępowania i wyroku karnego na postępowanie i wyrok cywilny*, Warszawa 1970, s. 179; A. Lasowska, *Zawieszenie sądowego postępowania rozpoznawczego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2009, s. 193; W. Siedlecki, *Stosunek postępowania karnego...*, op. cit., s. 20 i n.; J. Jodłowski, z. Resich, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987, s. 100, L. Ostrowski, *Wpływ sądu na ukształtowanie podstawy faktycznej powództwa w niektórych*

Szczególna sytuacja zachodzi w przypadku, gdy przepisy prawa wymagają wprost, aby stwierdzenie pewnych okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy cywilnej nastąpiło w wyroku karnym (np. art. 418 § 1 k.c.). W tym przypadku brak wyroku karnego uniemożliwia uwzględnienie żądania strony. W tym aspekcie problem sprowadza się do zagadnienia, czy zawieszenie postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 4 ma fakultatywny charakter, czy też ze względu na prejudycjalną zależność postępowań, zawieszenie postępowania cywilnego powinno nastąpić obligatoryjnie. Podobna sytuacja będzie miała miejsce w sytuacji gdy przepisy prawa uzależniają powstanie określonych skutków od tego, czy miało miejsce przestępstwo (np. art. 442 § 2, art. 928 § 1 k.c.). W takim wypadku wydaje się, że sąd w postępowaniu cywilnym nie jest władny oceniać tych okoliczności samodzielnie (chyba że wyjątkowo może dokonać we własnym zakresie niezbędnych ustaleń – np. art. 418 § 2 k.c.), lecz powinien obligatoryjnie zawiesić postępowanie do czasu stwierdzenia jej przez sąd karny, chyba że rozstrzygnięcie tej kwestii w postępowaniu karnym okaże się niemożliwe z przyczyn procesowych²⁵.

W praktyce najczęściej spotyka się zawieszenie postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt. 4 kpc w cywilnych procesach odszkodowawczych²⁶. Niezawieszenie bowiem postępowania cywilnego w sytuacji gdy jednocześnie toczy się postępowanie karne dotyczące czynu, który jest podstawą roszczeń cywilnych powoda, prowadziły do niebezpieczeństwa rozbieżności między orzeczeniami sądu karnego i sądu cywilnego²⁷. Na celowość zawieszenia postępowania mogą mieć wpływ względy ekonomii procesowej, gdyż w postępowaniu karnym mogą być przeprowadzone wszelkie dowody, mające również znaczenie w procesie cywilnym²⁸.

Należy podkreślić, że sąd cywilny nie powinien zaniechać prowadzenia postępowania dowodowego po ujawnieniu się czynu wymagającego ustalenia w sprawie karnej. Sąd winien bowiem dysponować własnym materiałem dowodowym, na podstawie

sprawach cywilnych, NP. 1966, nr 5, s. 600 i n., Orzeczenie SN z dnia 6.08.1955 r., 4 CZ 138/55 w: J. Karaim, *Zawieszenie postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 68.

²⁵ Kwestia sporna w literaturze przedmiotu sprowadza się do zagadnienia, czy sąd cywilny rozpoznający sprawę może samodzielnie stwierdzić, czy ujawniony w toku postępowania czyn jest przestępstwem. Ma to istotne znaczenie w sprawach cywilnych, w których możliwość uwzględnienia powództwa zależy od ustalenia czy dany czyn stanowi przestępstwo np. 443 2kc. Za taką możliwością opowiada się m. in. A. Skąpski, *Ograniczenie dowodzenia w procesie cywilnym*, ZN UJ, Prace Prawnicze, Warszawa-Kraków 1981, z. 93, s. 56, odmiennie m. in. K. Piasecki, *Wpływ postępowania i...*, *op. cit.*, s. 228 i nast.; J. Rodziewicz, *Prejudycjalność w postępowaniu...*, *op. cit.*, s. 128 i nast.; A. Jakubecki [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 621. Należy opowiedzieć się za drugim poglądem. W świetle prawa karnego czyn staje się przestępstwem po ustaleniu przez sąd karny, że spełnia on znamiona czynu zabronionego, jest bezprawny, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy. Ustalenie tych kwestii wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego z poszanowaniem zasad i reguł postępowania karnego, w tym prawa do obrony i domniemania niewinności. Szerzej na ten temat m.in. I. Ostrowski, *O kwestiach prejudycjalnych w procesie cywilnym (problematyka związania z art. 177 k.p.c.)*, Pal. 1965, nr 11, s. 7 i nast.; A. Jakubecki, *Prejudycjalność w postępowaniu cywilnym*, NP 1982, nr 7-8, s. 93 i nast.).

²⁶ S. Garlicki, M. Piekarski, A. Stelmachowski, *Odpowiedzialność cywilna za niedobory (manka)*, 1962, s. 205 i nast.; J. Łukaszewicz, *Niektóre błędy w sprawach o manko*, NP. 1965, nr 5, s. 121 i nast.

²⁷ Z. Resich, *System Prawa Procesowego...*, *op. cit.*, s.74.

²⁸ Z. Resich, *System Prawa Procesowego...*, *op. cit.*, s.74.

którego oceni związek spraw i rozważy cele zawieszenia postępowania²⁹. W praktyce sądowej podstawową wadliwością występującą przy stosowaniu tego przepisu jest zbyt pochopne podejmowanie decyzje o zawieszeniu postępowania. Najczęściej do bezpodstawnych zawieszeń dochodzi we wstępnym stadium rozstrzygnięcia sprawy karnej, gdy trudno jeszcze o właściwą ocenę ewentualnego wpływu postępowania karnego na wynik procesu cywilnego (zawieszenie z chwilą uzyskania pierwszej wiadomości o toczącym się postępowaniu karnym na mocy samego oświadczenia strony przeciwnej, gdy sąd nie przeprowadza żadnego postępowania. To powoduje zbędność zawieszenia, bezpodstawność i niepotrzebną zwłokę w postępowaniu cywilnym³⁰.

W razie zawieszenia postępowania cywilnego na podstawie art. 177 § 1 pkt 4 kpc, sąd obowiązany jest interesować się na bieżąco przebiegiem postępowania w sprawie karnej w celu zapewnienia sobie możliwości kontroli swego stanowiska co do podstaw zawieszenia postępowania³¹.

Zawieszenie postępowania cywilnego na podstawie art. 177 § 2 kpc

Zawieszenie postępowania cywilnego może nastąpić w każdym stanie sprawy, także wtedy gdy jeszcze nie toczy się postępowanie karne, jednakże oczywistym jest, że postępowanie cywilne musi się toczyć³². Warunkiem takiego zawieszenia jest natomiast ocena sądu, że istnieją podstawy do wszczęcia postępowania karnego.

Zgodnie z art. 177 § 2 kpc w wypadku, gdy wszczęcie postępowania karnego nie zależy od wniosku strony, sąd z urzędu może zwrócić się do odpowiedniego organu o wszczęcie postępowania karnego.

Na marginesie należy zaznaczyć, że uregulowanie art. 177 § 2 k.p.c. jest niespójne z art. 304 § 2 k.p.k³³. Zgodnie z tym przepisem instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa. Z przepisu tego jasno wynika obowiązek³⁴ sądu zawiadomienia organów ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Z tym też założeniem należy dokonać wykładni logicznej przepisu art. 177 § 2 k.p.c. i uznać, że sąd nie tylko może, ale powinien zawiadomić odpowiedni organ ścigania do

²⁹ A. Lasowska, *Zawieszenie sądowego postępowania...*, *op. cit.*, s.193. Podobnie SN w postanowieniu z dnia 5.4.1965 r. (II PZ 20/65, Legalis), w którym stwierdził, że zawieszenie postępowania ze względu na toczące się postępowanie karne bez przeprowadzenia w sprawie cywilnej postanowienia dowodowego jest niezasadnione.

³⁰ J. Karaim, *Zawieszenie postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 71.

³¹ post. SN z 16.1.1969 r., I PZ 75/68, Legalis.

³² K. Piasecki, *Wpływ postępowania i...*, *op. cit.*, s. 287.

³³ A. Zieliński, *Postępowanie cywilne. Kompendium*, *op. cit.*, s. 19.

³⁴ A. Zieliński, [w:] A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Piaseckiego, Warszawa 2012, s. 327.

wszczęcia postępowania karnego, gdyż w przeciwnym wypadku zawieszenie postępowania cywilnego nie miałyby sensu. Obowiązek ten nie dotyczy przypadków, w których do wszczęcia postępowania karnego niezbędny jest wniosek pokrzywdzonego lub prywatny akt oskarżenia. Jednakże i w tym wypadku zawieszenie toczącego się postępowania cywilnego może nastąpić dopiero po wszczęciu drugiego postępowania³⁵.

Podsumowanie

Przesłanka zawieszenia postępowania cywilnego z powodu ujawnienia się czynu, którego ustalenie w drodze karnej mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej nie ma bezwzględnego charakteru. Stwierdzenie podstaw do zawieszenia postępowania musi być w każdym przypadku poprzedzone analizą stosunku obu postępowań i przewidywań co do wyroku skazującego. W niektórych przypadkach zawieszenie postępowania cywilnego może okazać się obligatoryjne.

³⁵ M. Jędrzejowska [w:] T. Ereciński (red) *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 809.